

Små håndverksfag, 2009

Econ Pöyry har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet kartlagt situasjonen for 31 små og verneverdige håndverksfag.

RAPPORT | SIST ENDRET: 03.03.2009

Tittel:

Små håndverksfag : statusgjennomgang

Rapporten:

[Last ned rapporten \(PDF\)](#)

ISBN:

978-82-8232-039-9 (Nettutgave)

Utgiver:

Econ Pöyry

År:

2009

Formålet med rapporten har også vært å finne ut hvilke faktorer som er avgjørende for om et fag kan videreutvikles, hvilke kriterier som kan eller bør legges til grunn for at et fag kan bli kategorisert i gruppen "små og verneverdige håndverksfag" og komme med forslag til tiltak og endringer i den videregående opplæringen for håndverksfagene

Bakgrunn

Siden begynnelsen av 1990-tallet har en rekke håndverksfag – såkalt små og verneverdige håndverksfag – blitt særbehandlet i den videregående opplæringen for å sikre videreføring av fagene. Særbehandlingen består i at tilskuddet som følger lærlingene i disse fagene, er dobbelt så høyt som lærlingtilskuddet i andre yrkesfag.

Gamle håndverksferdigheter er dessuten en del av vår immaterielle kulturarv. I 2006 ratifiserte Stortinget UNESCOs konvensjon av 17. oktober om vern av den immaterielle kulturarven.

Funn

Kartleggingen viser at utøverne er få, små og at de møter betydelig konkurranse fra industri, import og hobbyhåndverkere, samt at det er vanskelig å få jobb i fagene.

Det finnes dessuten en rekke andre gamle og tradisjonsbærende fag, håndverk og teknikker som ikke omfattes av dagens ordning. Alle disse fagene og håndverkerne kan være kandidater til offentlig støtte gjennom utdanningssystemet, kultursektoren eller næringspolitikken.

Hvilke fag- og håndverk dette gjelder, må bestemmes ut i fra fastsatte kriterier. Dagens kriterium for at et lærefag i videregående opplæring skal få status som lite og verneverdig, er at det tegnes 15 eller færre nye lærekontrakter i løpet av tre år, samt at faget ivaretar gamle teknikker og tradisjoner.

Tabellen viser en oversikt over små og verneverdige fag:

Oversikt over små og verneverdige fag etter dagens kriterier*			
Bunadstilvirkerfaget	Børsemakerfaget	Doudji	Glasshåndverkerfaget
Treskjærerfaget	Kostymesyerfaget	Smedfaget	Modellsnekkerfaget
Skomakerfaget	Herreskredderfaget	Seilmakerfaget	Håndveverfaget
Orgelbyggerfaget	Maskør- og parykkfaget	Gipsmakerfaget	Salmakerfaget
Blyglasshåndverkerfaget	Modistfaget	Gravørfaget	Strikkefaget
Håndbokbinderfaget	Tredreierfaget	Buntmakerfaget	Sølvsmedfaget
Kurvmakerfaget	Gjørtlerfaget	Forgyllerfaget	Instrumentmakerfaget
Bøkkerfaget	Storurmakerfaget		

**Undersøkelsen viser at 583 personer har avlagt svennebrev i dagens små og verneverdige håndverksfag de siste 11 årene (1998-2008).*

At kun 583 personer fordelt på 30 fag over 11 år har avlagt svennebrev i disse fagene, kan sende et signal om at så lenge markedene for disse håndverksproduktene- og tjenestene blir mindre og mindre, så forsvinner også behovet for utdanning. Eksisterende utøvere mister næringsgrunnlag og nye klarer ikke å etablere virksomhet. Markedet alene vil altså ikke ivareta de gamle tradisjonene i det omfanget som samfunnet og vernemyndighetene ønsker.

Ratifikeringen av UNESCO-konvensjonen viser at samfunnet og myndighetene ønsker å ta vare på disse og andre gamle og tradisjonelle håndverk. Det er hovedsakelig fordi det ikke bare er produktenes funksjon

som har verdi – men selve håndverksteknikken og at det er knyttet en tradisjon til denne.

Skal Norge oppfylle kravene i UNESCO-konvensjonen må det allikevel satses på utdanning på tross av sviktende markeder, men da kan man ikke se utdanningssektoren isolert. Behovet må defineres ut i fra et mål om å bevare og utvikle gamle håndverkstradisjoner og teknikker

Forslag til tiltak og anbefalinger

Utvalg av fag kan foretas etter utvalgte kriterier, som for eksempel:

- kulturarvtradisjon
- etterspørsel etter håndverksproduktene
- kostnader ved støttetiltak står i forhold til gevinst
- dynamiske hensyn – fag kan tas inn og ut av støtteordninger
- bør eller kan foretas av en tverrfaglig sammensatt gruppe, der også relevante myndigheter er representert

De fleste forslagene til tiltak som fremkommer i rapporten, er av økonomisk karakter. Selv om det først og fremst er gjennom utdanningssektoren offentlig sektor har tatt et eksplisitt ansvar for å verne disse fagene, må tiltak som iverksettes strekke seg ut over utdanningssektoren.

Econ Pöyry mener at den videregående opplæringen imidlertid kan tilrettelegges bedre ved å:

- Gjøre det mer lønnsomt for utøverne og virksomhetene i de aktuelle fagene å bidra til opplæringen, for eksempel gjennom økt lærlingtilskudd eller annen økonomisk støtte.
- Sørge for at sentrale utdanningsmyndigheter tar et overordnet ansvar for at kvaliteten på opplæringen som gis i de små og verneverdige håndverksfagene blir best mulig. Det kan for eksempel bety utvikling av læremidler eller at man bidrar til erfaringsutveksling mellom de skolene som tilbyr aktuelle utdanningsprogrammer.
- Gi økonomisk støtte til personer som vil ta utdanning.

Rapporten konkluderer med at utdanningssektoren ikke alene kan ta ansvaret for vern av denne delen av den immaterielle kulturarven. Spesielt kultur – og næringsmyndigheter må ta sin del av ansvaret. Det kan skje gjennom direkte økonomisk støtte, bevisst innkjøpspraksis eller næringsstøtteprogrammer.